

Seminary Questions

Shiur# 542 | Jan 3rd 2025

רמב"ם: ספר המצוות לית רפא: שהוזהר הדיין מלשמוע דברי אחד מבעלי הדין שלא בפני בעל דינו והוא אמרו לא תשא שמע שוא. לפי שעל הרוב יהיו דברי בעל דין שלא בפני בעל דינו, ושוא... ולשון המכילתא לא תשא שמע שוא אזהרה לדיין שלא ישמע מבעל דין עד שיהא בעל דינו עמו... ובאזהרה על ענין זה עצמו אמר **מדבר' שקר' תרחק** כמו שנתבאר בפרק ד' משבועות... השווה עם ספר החינוך מצוה עד ><

רמב"ם: טוען ונטען: טו ט: אסור לאדם לטעון טענת **שקר** כדי לענות הדין או כדי לעכבו. כיצד היה נושא בחבירו מנה לא ישמענו מאתים כדי שיודה במנה ויתחייב שבועה, היה נושא מנה וטענו מאתים לא יאמר אכפור הכל בבית דין ואודה לו במנה בניי לבינו כדי שלא אתחייב לו שבועה.

שם: הלכה י: היו שלשה נושין מנה באחד וכפר בהן לא יהיה אחד תובע ושנים מעידים וכשיצאו ממנו יחלוקו, ועל דברים אלו וכיצד בהן הוזהר הכותב ואמר **מדבר' שקר' תרחק**.

סנהדרין: כא ז: אסור לדיין לשמוע דברי אחד מבעלי דינין קודם שיבא חבירו או שלא בפני חבירו, ואפילו דבר אחד אסור שנאמר שמוע בין אחיכם, וכל השומע מאחד עובר בלא תעשה שנאמר לא תשא שמע שוא, ובכלל לאו זה אזהרה למקבל לשון הרע ומספר לשון הרע ומעיד עדות שקר, וכן בעל דין מוזהר שלא ישמע דבריו לדיין קודם שיבא בעל דין חבירו, וגם על זה וכיצד בו נאמר **מדבר' שקר' תרחק**.

שם: הלכה י: מגין לדיין שלא יעשה מליץ לדבריו של בעל דין שנאמר **מדבר' שקר' תרחק** אלא יאמר מה שנראה לו וישתוק, ולא ילמד אחד מבעלי דינין טענה כלל, אפילו הביא עד אחד לא יאמר לו אין מקבלין עד אחד אלא יאמר לנטען הרי זה העיד עליך, הלואי שיודה ויאמר אמת העיד, עד שיטעון הוא ויאמר עד אחד הוא ואינו נאמן עלי וכן כל כיוצא בזה.

שם: כב ב: וכן תלמיד שהיה יושב לפני רבו וראה זכות לפני וחובה לעשרי אם שתק הרי זה עובר משום לא תגורו מפני איש ועל זה נאמר **מדבר' שקר' תרחק**, ומגין לדיין שלא ישיב תלמיד בור לפני תלמוד לומר **מדבר' שקר' תרחק**.

שם: כב ג: ומגין לתלמיד שראה רבו שטועה בדין שלא יאמר אמתין לו עד שיגמר הדין ואסתרגו ואבינו כדי שיקרא הדין על שמי תלמוד לומר **מדבר' שקר' תרחק**.

שם: כב י: דיין שהוא יודע בחבירו שהוא גולן או רשע אסור להצטרף עמו שנאמר **מדבר' שקר' תרחק**, וכך היו נקיי הרעת שכירושלים עושין אין יושבין בדין עד שידעו עם מי הם יושבים ולא חותמים את השטר עד שידעו מי חותם עמהם ולא נכנסים לסעודה עד שידעו מי מיסב עמהן.

שם: כד ג: ומגין לדיין שהוא יודע בדין שהוא מרומה שלא יאמר אחתכנו ויהיה הקולר תלוי בצוארי העדים, תלמוד לומר **מדבר' שקר' תרחק**, כיצד יעשה ידרוש בו ויחקור הרבה בדרישה ובחקירה של דיני נפשות אם נראה לו לפי דעתו [שאין בו רמאות חותך את הדין על פי העדות אבל אם היה לבו נוקפן] שיש בו רמאות או שאין דעתו סומכת על דברי העדים אע"פ שאינו יכול לפסלן או שדעתו נוטה שבעל דין זה רמאי ובעל ערמה והשיא את העדים אף על פי שהם כשרים ולפי תומם העידו וזה הטעם, או שנראה לו מכלל הדברים שיש שם דברים אחרים מסותרין ואינן רוצים לגלוחם – כל אלו הדברים וכיצד בהן אסור לו לחתוך אותו הדין אלא יסלק עצמו מדין זה וידיענו מי שלבו שלם בדבר, והרי הדברים מסורים ללב והכתוב אומר כי המשפט לאלהים הוא.

עדות: יו א: מי שהעידו לו אנשים רבים וגדולים בחכמה וביראה שהם אומרים שראו פלוני שעבר עבירה פלונית, או שלוח פלוני, אף על פי שהוא מאמין הדבר כלבו כאילו ראוהו לא יעיד עד שיראה הדבר בעיניו או יודה לו הלוה מפיו ויאמר לו היה עלי עד שפלוני הלוה לי מנה, שנאמר והוא עד או ראה או ידע, ואין לך עדות שמתקיימת בראייה או בדיעה אלא עדות ממון, וכל המעיד מפני אחרים הרי זה עד שקר ועובר בלא תעשה שנאמר לא תענה ברעך עד שקר.

שם: הלכה ה: תלמיד שאמר לו רבו יודע אתה שאם נותנין לי כל ממון העולם איני משקר מנה יש לי אצל פלוני ויש לי עליו עד אחד לך והצטרף עמו, אם נצטרף הרי זה עד שקר.

שם: הלכה ו: אמר לו בוא ועמוד עם העד ולא תעיד כדי שיראה הלוה ויפחד ויעלה על דעתו שאתם שני עדים ויודה מעצמו הרי זה אסור לעמוד ולהראות שהוא עד אף על פי שאינו מעיד, ועל זה וכיצד בו נאמר **מדבר' שקר' תרחק**.

יראים: סימן רל"ה: מדבר שקר תרחק. עמוד ה: איסורים שרע לשמים ולבריות ואינו גוזל ונהנה בממון: וו חמישי חייבי עשה: על פי נוסח תועפות ראם:

צוה יוצרנו בפרשת ואלה המשפטים, מדבר שקר תרחק, חייב להתרחק מכל שקר שיוכל לבוא שקרו לידי היזק חבירו וצריך לתת לב בזה הענין. ומקצת פירשו רז"ל בשבועות פרק שבועת העדות (ל:) דתנו רבנן מניין לדיין שלא יעשה סיניגוריא לדבריו ת"ל מדבר שקר תרחק, מניין לדיין שלא יושיב בור לפניו ת"ל מדבר שקר תרחק, מניין לתלמיד שיושב לפני רבו ורואה זכות לעני וחובה לעשיר שלא ישתוק ת"ל מדבר שקר תרחק, מניין לדיין שידוע בדין מרומה שלא יאמר הואיל ועדים מעידין אותו אחייבנו והקולר יהא תלוי בצואר עדים ת"ל מדבר שקר [תרחק]. וטובא איכא התם ומקצתן כתבתי.

וכל יראי ה' יתנו לב להתרחק שיוכל לבוא לידי רעה, ואם יאמר לא חשבתי שיבא הדבר לרעה, דבר המסור ללב לכך נאמר ויראת מאלהיך, אבל שקר שאינו בא לידי רעה לא הזהירה תורה עליו, דדבר למד מענינו, שברשע רע לבריות הכתוב מדבר, דכתיב מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרוג כי לא אצדיק רשע.

והא דתניא בכתובות פרק ב' (טז:) כיצד מרקדין לפני הכלה בית שמאי אומר [כלה] כמות שהיא וב"ה אומר כלה נאה וחסודה אמרו ב"ש לדבריכם הרי שהיתה חגרת או סומא היאך יאמר כלה נאה וחסודה והתורה אמרה מדבר שקר תרחק, ההיא יש בו רעה לבריות כדברי ב"ש שנראה כגונב דעת הבעל¹⁵.

ואדם העושה אלו ס"ב עבירות מבלבל שלומו ושלומו שכינה ומגלגל על עצמו בלכולים קשים. וזכר וסימן כי שם בלל ה' את שפת כל הארץ "בלל" בגימטריא ס"ב הוי.

חרדים: פרק יב: מצוות עשה מן התורה התלויות בפה בקנה ואפשר לקיימן בכל יום: **סימן כו:** מצות עשה לדבר אמת אפילו במילי דעלמא דליכא בהו דררא דממונא, שנאמר (שמות כג ז) מדבר שקר תרחק, משמע אפילו ליכא רק דיבור בעלמא. ואמרו רז"ל דהמשקר כאלו עובד עבודה זרה, וילפי לה מקרא. אבל לשים שלום מותר, ומצוה נמי איכא כדאיתא פרק ששי דיבמות. (ממנין תרי"ג לרשב"ץ):

שם: סימן נט: מצוה עשה שיהיה פיו ולבו שם אדם שוין, ולא ידבר אחד בפה ואחד בלב, שנאמר (ויקרא יט לו) הין צדק יהיה לך, ודרשו חז"ל (ב"מ מט) שיהא הן שלך צדק ולאן שלך צדק (ענף מצוה, רשב"ץ¹⁸).

שערי תשובה שער ג

ה דבר כת שקרים. ענין הכת הזו נחלק לתשעה חלקים.

קעח. החלק הא' - איש כזב. אשר תורה עזב. וירע וישחית במענה פיו. כמו המכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בשכר שכיר. שנאמר (ויקרא יט) לא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו. וכן העונה ברעהו עד שקר. ונאמר (שמות כ) לא תענה ברעך עד שקר. ומן החלק הזה בכלל התרמית והאונאות במסחרים ובשותפות. ונאמר (ויקרא כח) אל תונו איש את אחיו ונאמר (תהלים נה) ולא ימיש מרחובה תוך ומרמה. ונקרא איש און ונקרא בליעל. והוא כבד עון בכתות הרשעים כאשר הקדמנו בשערי יראת חטא. ומדות זה איש האון שהוא קורץ בעיניו ומולל באצבעותיו. כמו שנאמר (משלי ו) אדם בליעל איש און וגו' קורץ בעיניו וגו'.

החלק הב' - המשקר ואין בעצם השקר נזק והפסד לחבירו. אך יתכן בו לעשותו סבה אל הנזק ואל הרע. כמו המתעה את חברו שיאמין בו כי הוא אוהב וריע נאמן עמו. ומתכוין בזה כדי שיבטח בו ולא ישמר ממנו ויוכל להדיח עליו רעה. כענין שנאמר (ירמיה ט) בפיו שלום את רעהו ידבר, ובקרבו ישים ארבו. ונאמר אחריו העל אלה לא פקד בם נאם ה' אם בגוי אשר כזה לא תתנקם נפשי. ואלה שני החלקים ענשם על שני דברים. על השקר ועל הנזק הצרור בכנפיו. כי השקר מלבד צד הנזק הוא תועבת ה' שנאמר (משלי יב:כב) תועבת ה' שפתי שקר. ונאמר (שם ו: טז-יח) שש הנה שנא ה' [וגו'] עינים רמות לשון שקר [וגו'] לב חורש מחשבות און. ונאמר (שם ח:ג) ופי תהפוכות שנאתי ונאמר (איוב טו) אף כי נתעב ונאלח איש שותה כמים עוולה. ואף בשר ודם נתעב השקר להם.

החלק הג' - הבא בערמה ודברי מרמה. למנוע טוב מבעליו. להעביר הטובה אליו. לא לגזול מחבירו דבר שהוא שלו ולא לחמסו. אבל יתן עינו בטובה העתידה לבא לידי חבירו וצודה אותה לקחתה אליו. בשקר מיליו. או יסבב בשקריו לו אשר יתן חברו לו מתת. ועיקר ענשו על השקר. אכן יגדל עונש השקר כאשר יסבב ממנו הפסד לזולתו. אף על פי שאין עיקר העונש על ההפסד כי לא הפסיד ממנו דבר שיזכה בו. כענין שאמרו רבותינו זכרונם לברכה כל המחליף בדברו כאלו עובד עבודת כוכבים שנאמר (בראשית כז) אולי ימושני אבי והייתי בעיניו כמתעתע ונאמר על עבודת כוכבים (ירמיה י) הבל המה מעשי תעתועים. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה כאלו עובד עבודת כוכבים. הביאו הדמיון על קצהו אחר כי הוא נסתר בשקר ונעזר בשוא.

החלק הד' - המשקר בסיפור הדברים אשר שמע ומחליף קצתם במתכוין, ואין לו תועלת בשקריו ולא הפסד לזולתו. אבל כי משפטו מאהבתו שקר מדבר צדק סלה. ופעמים שהוא בודה מלבו ספור הדברים כולו. והאיש הזה יקל ענשו מצד אחד. על כי אין הפסד לאיש בשקריו ופחזותו אבל גדול מאד ענשו בעוז פניו ואהבת השקר. ויכבד עונו כי אהבהו לבלי תועלת. ואמר שלמה המלך עליו השלום (משלי ו) יפיח כזבים עד שקר. פירושו - אם תראה אדם אשר יפיח כזבים בשיחתו וספור דבריו. תדע כי תביאהו המדה הזאת להעיד שקר באחיו ולענות בו סרה אחרי אהבתו השקר. וזה החלק התירוהו לקיים מצות ודרישת טובה ושלוה. ואמרו כי מותר לשבח הכלה לפני החתן ולאמר שהיא נאה חסודה אף על פי שאינה כן. ואמרו מותר לשנות בדברי שלום. שנאמר (בראשית נ) אביך צוה לפני מותו לאמר כה תאמרו ליוסף אנא שא נא וגו'. ויש אנשים יחליפו מקצת הדברים אשר שמעו

בבלי דעת. כי לא ישיתו לבם לחקרו בעת שמעם. גם מדה זאת רעה. ואמר שלמה המלך עליו השלום (משלי כא) ואיש שומע לנצח ידבר. פירוש - איש נותן לב לשמוע ולהאזין עד תכונת הדברים אשר ידברו באזניו למען יספר אותם על נכון. ולא ימצא בפיו לשון תרמית לנצח ידבר. כי יאהבו בני אדם לשמוע דבריו. ולא יאמרו לו לעולם למה תדבר עוד דבריך:

החלק הה' - האומר לחברו כי ייטיב עימו ויתן לו מתת. ועודנו מדבר. עם לבבו ישיח שלא לתת. ונאמר (תהלים לד) נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה. ופירשו רבותינו זכרונם לברכה (בבא מציעא מט.) שלא ידבר אחד בפה ואחד בלב. ועוד אמרו (ב"מ ירושלמי פרק ד, הלכה ב) דברים אין בהם משום מחוסרי אמנה אם יחזור מדבריו, ובלבד שיהא אומר בפה וגומר בדעת:

החלק הו' - המבטיח את חברו להטיב עמו וישקר דבריו וישים לאל מלתו. כי אחרי אשר אמר להטיב עמו בלשון הבטחה ובטח בו לב חברו. אין לו לחלל הבטחתו כי זה דרך שקר. והוא כאדם עבר ברית שנאמר (צפניה ג) שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפיהם לשון תרמית. וכן האומר לתת לחברו מתנה מועטת אף על פי שלא הזכיר לשון הבטחה. ואמרו רבותינו כי יש בו משום מחוסרי אמנה. כי לב חברו סומך עליו ובטח בו אחרי שהמתנה מועטת, כי נתון יתן לו. ואם איש עני הוא אף על פי שהמתנה מרובה. אם יחזור בו רעתו רבה. כי נדר נדר ונאמר (במדבר ל) לא יחל דברו. וכן מי שיתפאר בפני רבים לתת מתנה לאדם. והנה הוא כמתהלל על נדיבותו בזה. והנה זאת כמו הבטחה ולא נכון שישוב מדבריו אחרי שהתכבד והתהלל בדבר. כענין שכתוב (משלי כה) נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר. פירוש - כמו שיצטערו בני אדם אחרי בוא סימני הגשם ולא בא הגשם כן ענין איש המתהלל במתת שקר. כי מה שהתהלל בדבר סימן קיום הדבר. על כן יצטער האיש שהבטיחהו על המתנה בהכזיב תוחלתו:

החלק הז' - מי שמתעה את חברו לאמר כי עשה עמו טובה או דיבר טוב עליו ולא עשה. אמרו רבותינו זכרונם לברכה אסור לגנוב דעת הבריות. והנה החטא הזה חמור אצל חכמי ישראל יותר מגזל יען וביען כי שפת שקר אשמה רבה. ונתחייבנו על גדרי האמת כי הוא מיסודי הנפש:

החלק הח' - מי שמשבח במעלות שאינן נמצאות בו. אמר שלמה המלך עליו השלום (משלי יז) לא נאוו לנבל שפת יתר אף כי לנדיב שפת שקר, פירוש - אין לנבל להתגאות ולהתנשא במעלת אבותיו. כי אמרו במקרא שלמעלה מזה (שם) ותפארת בנים אבותם. אף כי אין לנדיב להתכבד בשקר. ולאמר כה עשיתי ופזרתי ונתתי ולא כן עשה. וזה גנאי לכל אדם וכל שכן לנדיב. וגנה נדבותיו אשר עשה כי חלל נפשו על מה שלא עשה, כי זאת תהיה לעדה כי לבו בכל צדקותיו אשר עשה [אך] לשם ולתהלה. ואמרו רבותינו זכרונם לברכה כי מי שמכבדים אותו במדרגות הכבוד הראויות לתת למי שהוא יודע שתי מסכתות והוא אינו יודע זולתי אחת. עליו שיאמר להם - אחת לבדה אני יודע. כל שכן כי אסור לכזב ולהתפאר לאמר שמענו כאלה רבות:

החלק הט' - בנים לא ישקרו בסיפור דברים אשר ישמעו והגדת מאורעות. אבל יחליפו דברים על אודות חפציהם מאין הפסד לאדם בדבר. אך ימצאו כמעט הנאה בשקרותם אף על פי שאינם מרויחים ממון בכך. ואמרו רבותינו כי גם זה אסור הוא שנאמר (ירמיה ט) למדו לשונם דבר שקר. אך אין ענשם כעונש המשקרים

ללא דבר אשר זכרנו ענינים בחלק הרביעי. הנה אלה חלקי כת של שקרים. וכבר הקדמנו לך עיקרים. כדרכי איש אמונים. וכי המה יסודות לנפש.

תלמוד בבלי מסכת כתובות דף טז עמוד ב - יז עמוד א

תנו רבנן: כיצד מרקדין לפני הכלה? בית שמאי אומרים: כלה כמות שהיא, ובית הלל אומרים: כלה נאה וחסודה. אמרו להן ב"ש לב"ה: הרי שהיתה חигרת או סומא, אומרי' לה, כלה נאה וחסודה? והתורה אמרה: מדבר שקר תרחק! אמרו להם ב"ה לב"ש: לדבריהם, מי שלקח מקח רע מן השוק, ישבחנו בעיניו או יגננו בעיניו? הוי אומר: ישבחנו בעיניו, מכאן אמרו חכמים: לעולם תהא דעתו של אדם מעורבת עם הבריות.

אמת ליעקב קמנצקי

קעט

ספר בראשית פרשת תולדות

הכלל של ועם עקש תתפתל [תהלים י"ח פכ"ז]^{טו}, דכשהוא בא לידי התמודדות עם רמאי מסוכן מסוגו של עשו, לפעמים אין מנוס מהשימוש בדרך הערמה והשתמטות. רמאות מעין זו, כפי הצורך והשעה, מצינו כמה וכמה פעמים אצל יעקב אבינו ואין זה כלל סתירה למושג של תתן אמת ליעקב. לדוגמא, כל ענין פיצול המקלות שעשה יעקב כדי להציל את צאנו מידי הרמאיות של לבן; מה שאמר יעקב לעשו עד אשר אבוא אל אדני שעירה, כלומר שהרחיק את עצמו ממנו בדרך ערמה, ואנו^{טז} למדים מזה הלכה לדורות שמותר לאדם להרחיק את עצמו מן הנכרי כשחושש ממנו; מעשה דינה וחמור בן שכם, שבמרמה סוכבו בני יעקב^{טז} שאנשי שכם יחלישו את עצמם ויוכלו להרוג אותם. כל זה נכנס בגדר העסק עם רמאי ורשע, ואינו גורע כלום ממעמדו של יעקב כסמל האמת^{טז}.

והנה מצינו^{טז} שאע"פ שמותר לשקר מפני השלום מכל מקום על האדם לזהר

שהבינו כי היא הדרך הישרה של האדם נקראו ישרים^{טז}. ולפ"ז תגדל התמיהה על יעקב אבינו, שכנראה מה שעשה לקבל את הברכות היה רחוק מן הישרות, הכי קרא שמו יעקב ויעקבני זה פעמים, ומה גם יעקב אבינו שעליו נאמר תתן אמת ליעקב, וחז"ל [מכות דף כ"ד ע"א] דרשו עליו הפסוק לא רגל על לשונו, וא"כ מדוע נקט יעקב כאן בדרך הנראית כעקומה לכאורה.

אבל באמת למדנו מכאן יסוד גדול במהות ה'אמת', דהנה להלן [פל"ה] על הפסוק בא אחיך במרמה וגו' תרגם אונקלוס 'בחכמתא', וכן פירש"י^{טז}. וביאור הדבר הוא, שגם האמת צריכה שתאמר לפי חשבון, שהרי למשל אם ראובן הנרדף מתחבא אצל שמעון, וכשהרודף מחפשו אומר שמעון לרודף שראובן מתחבא אצלו ומשום שאינו רוצה לשקר, הכי זה אמת יקרא, אלא ודאי שלפעמים מותר לאדם להשתמש בדרך הערמה כדי להשיג את מבוקשו, והיינו לפי

בס' דעת חכמה ומוסר (ח"א מאמר מ') ביאר
דפירוש מילת 'אמת' היא שכך ראוי
לעשות, וכתב דנמצא שמושג אמת ושקר
הוא לגמרי אחר ממושגנו וכו', בהתחשב
בתוצאה הנולדת ממנו, אם תכלית היוצאת
היא שקר אזי גם האמצעי המביא לידי זה
הנהו שקר, וכן להיפך, עי"ש, וע"ע **דעת**
חכמה ומוסר (ח"א מאמר ל"ח) שהאריך בענין
זה, וכן הוא בגור אריה למהר"ל ז"ל
(בראשית מ"ז, כ"ט ד"ה חסד).

תלמוד בבלי מסכת מגילה דף יג עמוד ב

שכר צניעות שהיתה בה ברחל - זכתה ויצא ממנה שאול, ובשכר צניעות שהיה בו בשאול - זכה ויצאת ממנו אסתר. ומאי צניעות היתה בה ברחל - דכתיב ויגד יעקב לרחל כי אחי אביה הוא. וכי אחי אביה הוא? והלא בן אחות אביה הוא? אלא אמר לה: מינסבא לי? אמרה ליה: אין. מיהו, אבא רמאה הוא, ולא יכלת ליה. - אמר לה: אחיו אנא ברמאות. - אמרה ליה: ומי שרי לצדיקי לסגויי ברמיותא? - אמר לה: אין, עם נבר תתבר ועם עקש תתפל.

שו"ת הרשב"א חלק ג סימן פא

טוליטולה שאלת הא דאמור רבנן בפר' המניח את הכד מאה פנדי בפנדא למחיה, ואפילו למאן דאמר לא עביד איניש דינא לנפשיה במקום דאיכא פסידא עביד, ולרב נחמן דאמר אפילו במקום דליכא פסידא. יש בכלל זה שיוכל לטעון שקר להוציא דין לאמתו כי ההיא דפ' חזקת דלחיש לרב נחמן ואמר ליה אין שטרא זייפא הוא ומיהו שטרא מעליא הוה לי וארכס ואמינא אנקוט בידי מיהא כל דהו והימניה רב נחמן משום מיגו. ואף על גב דאסיקנא דלית הלכתא כותיה /דרב נחמן/ בזוזי הא קיימא לן כותיה בארעא ובזוזי נמי היה נאמן אי עמד בשקרו. על כן שואל אני אם מותר לטעון שקר לאפוקי זוזי כי היכי דשרי ליה למימחי חבריה אף על גב דעבר על לא יוסיף פן יוסיף.

תשובה חס ליה לזרעיה דאברה' דלימ' שיקרא ואפילו במקום פסידא דכתיב שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב. וגדולה מזו אמרו בפרק שבועת העדות שאפילו באומר אמת אלא שהדבור אינו על אותו דרך שאמרו אסרו וכדאמרין התם מנין לשלשה שהפקידו אצל אחד וכפר בהן מנין שלא יהא אחד תובע ושנים מעידים, ת"ל =תלמוד לומר= מדבר שקר תרחק, וזה ודאי אמת כמו שמעידין אלו שהממון הופקד בידו בפניהם ואפי' הכי כיון שהן אומרים בתורת עדות אסור. אלא שכל מקום שיש מיגו אנו מאמינים שהאמת כמו שטוען שאלו בא לשקר היה לו לטעון טענה אחרת בשקר שהיה נאמן בה. וההוא דפרק חזקת הבתים לא אמרו שיהא מותר לו לעשות ולטעון כן אלא כל שטען מאמינין אותו משום מגו למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה. ותדע לך דאי מהתם נימא

דשרי נמי למיעבד שטרא זייפא כי התם וחס לנו לומר כן אלא ודאי שנוי השקר ואהוב האמת ואין תמורתו כלי זר.

מוֹשֶׁה

פִּרְשֵׁת תַּצְוָה כח ג-ד

תּוֹרַת

שֵׁלֶב

אחת, כִּף הַסֹּד הַמְקַשֵּׁשׁ בְּקִרְבָּךְ לְצֵאת חוּצָה
הוא מְשַׁלֵּךְ נוֹגַע אֵלֶיךָ מִמֶּךָ וּבָךְ, אֵל תְּגַלְהוּ, כִּי
אִם יִהְיֶה עִמָּךְ כְּרֵמוֹן שְׁגֵרְעִינִי כְּמוֹסִים בְּתוֹכוֹ
בֶּל יֵצֵאוּ, אִם לֹא יִבְקָעוּהוּ בִּיד אוֹ בְּסָפִין חוּתָךְ.

אוצר החכמה
32349

המגלה סודו לחבירו גורם שחבירו יגלהו לכל
וְזֶה אֶחָשֵׁב כִּי שְׁלֵמָה בְּחֻקָּמָתוֹ בְּאָמְרוֹ (משלי י"א ג)
חֹלֶף רְכִיל מִגִּלְהָ פוֹד וְנֶאֱמַן רוּחַ מִכְסֶּה דָּבָר.
וְהוּא עֲנִין מֵאִמֵּר הַחֶכֶם, כִּי הִיא אִישׁ שְׁגִלָּה סוֹד
לְגִבֹּר עֲמִיתוֹתֵי, וּבָא רָעָהוּ וַיִּסְפֹּר לְאַחִיו בְּחוּץ,
וְכִשְׁמַע הָאִישׁ שְׁמָהּ שְׁבִינֹ לְבִינוּ נִשְׁמַע בֵּין
הַחַיִּים, הַיֵּטִב חָרָה לוֹ וַיִּכְעַס עָלָיו, וַיֹּאמֶר הַטּוֹב
לֵךְ כִּי תִגְלֶה סוֹדֵי תִּי. וַיַּעַן וַיֹּאמֶר לוֹ, לֹא עָלִי
תְּלוֹנָתְךָ כִּי אִם עָלֶיךָ, כִּי אֲנִי מִמֶּךָ לְמִדָּתִי וְנִשְׁאֲתִי
קָל וְחֹמֶר, וְמָה אִם פְּלוֹנִי שְׁנוֹגֵעַ אֵלָיו הַדָּבָר לֹא
עָצָר כַּח לַעֲצוֹר בְּמַלְיָן וְלֹא הִיא נֶאֱמָן לַעֲצֹמוֹ וַיִּגְדֹּ
אֵלַי, מָה גַם עָתָה אֲנִכִּי שְׁאִין הַדָּבָר נוֹגֵעַ אֵלַי,
כִּי אֵיךְ אֶהְיֶה נֶאֱמָן אֶל זוֹלָתִי. נִמְצָא כִּי בְּצַד מָה

הַפְּלִיגוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (ירושלמי פאה פ"א ה"א), וַיִּדְּכִי
אֶפְלוּ כָּל־פִּי שְׁמִיָּא יִשִּׁיתוּ פִּיהֶם, וַיִּבְּכְּמִפְּרֵשׁ אֶצְלָנוּ
בְּמִקְוָמוֹ בְּסִיעָתָא דְּשְׁמִיָּא תִּי:

(לד) פֶּעַמָן זָהָב וְרֵמוֹן פֶּעַמָן זָהָב וְרֵמוֹן עַל
שׁוֹלֵי הַמַּעֲיָל סָבִיב.

שלא לגלות סוד של עצמו

וַיַּעַל הַשְּׁשִׁית, וְהוּא 'הוֹלֵךְ רְכִיל וּמִגִּלְהָ סוֹד' (משלי
י"א ג), אָמַר פֶּעַמָן זָהָב וְרֵמוֹן. וְהוּא, כִּי
הַרוּצָה לְזַהֵר בֶּל יִפֹּל בְּשַׁחַת הָעוֹן הָרַע הַזֶּה תִּי,
לֹא בְּלִבֵּד סוֹד אַחֵר אֶל יִגְלֶה תִּי, כִּי אִם גַּם לֹא
יִגְלֶה סוֹד שֶׁל עֲצֹמוֹ לְבֵן בְּרִיתוֹ. כִּי יִתֵּן מִכְשׁוֹל
לְפָנָיו לְגִלּוֹתוֹ, וַיִּהְיֶה לוֹ חֶלֶק בַּעֲוֹן חֲבֵרוֹתֵי.
מִלִּבֵּד מָה שְׁמָזָה יְבוֹא גַם הוּא לְגִלּוֹת סוֹד
אַחֲרֵי תִי. וְזֶהוּ פֶּעַמָן וְכו', לֹמֵר אִם יִהְיֶה דָּבָר
מִקְשָׁשׁ בְּתוֹךְ פִּיךָ, וְהוּא נוֹגֵעַ אֵלֶיךָ מִמֶּךָ וּבָךְ,
כְּעִנְבֵּל תוֹךְ הַזּוּג, שְׁהַעֲנֵבֵל וְהַזּוּג שְׁנִיָּהֶם מִתְּכַת